

Міністерство охорони здоров'я України
Полтавський державний медичний університет

Кафедра хірургії № 2

«УЗГОДЖЕНО»

Гарант освітньо-професійної
програми «Медицина»

_____ Ігор СКРИПНИК

“ _____ ” _____ 2023 р.

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Голова вченої ради медичного
факультету № 1

_____ Микола РЯБУШКО

Протокол від _____ 2023 р. № _____

СИЛАБУС

Підготовка офіцерів запасу галузь знань «Охорона здоров'я»
Спеціальність «Медицина»
(назва навчальної дисципліни)

Обов'язкова дисципліна
(дисципліна обов'язкова / вибіркова)

рівень вищої освіти
галузь знань
спеціальність
кваліфікація освітня
кваліфікація професійна
освітньо-професійна програма
форма навчання
курс(и) та семестр(и) вивчення
навчальної дисципліни

другий (магістерський) рівень вищої освіти
22 «Охорона здоров'я»
222 «Медицина»
магістр медицини
лікар
«Медицина»
денна
V курс, 9-10 семестр

Військово-орієнтовний модуль 4. Військово-польова хірургія

«УХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри

_____ хірургії № 2

Зав. кафедри _____ Володимир ШЕЙКО

Протокол від _____ 2023 р. № _____

ДАНІ ПРО ВИКЛАДАЧІВ, ЯКІ ВИКЛАДАЮТЬ НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Прізвище, ім'я, по батькові викладачів, науковий ступінь, учене звання.	Шейко Володимир Дмитрович, д.мед.н., професор. Крижановський Олександр Анатолійович, к.мед.н., доцент. Капустянський Денис Васильович, к.мед.н., доцент. Кравченко Сергій Павлович, к.мед.н., доцент. Шкурупій Олександр Анатолійович, к.мед.н., доцент. Должковий Сергій Вікторович, к.мед.н., доцент. Оганезян Айкануш Геворгівна, к.мед.н., доцент. Ситнік Дмитро Анатолійович, к.мед.н., асистент. Черкун Олексій Юрійович, к.мед.н., асистент.
Профайл викладачів.	https://surgery-two.pdmu.edu.ua/team
Контактний телефон	093-2963908, 066-0078598
E-mail:	surgery2@pdmu.edu.ua
Сторінка кафедри на сайті ПДМУ	https://surgery-two.pdmu.edu.ua

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Обсяг навчальної дисципліни.

Кількість кредитів / годин – **3.0 / 90**, із них:

Лекції (год.) – **6**

Практичних занять (год.) – **38**

Самостійна робота (год.) – **46**

Вид контролю – підсумковий модульний контроль (ПМК).

Політика навчальної дисципліни.

При організації освітнього процесу в ПДМУ науково-педагогічні працівники і здобувачі вищої освіти діють відповідно до:

- ОПП «Медицина»;
- Положення про організацію освітнього процесу в Полтавському державному медичному університеті;
- Положення про академічну доброчесність здобувачів вищої освіти та співробітників Полтавського державного медичного університету;
- Положення про організацію та методику проведення оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в Полтавському державному медичному університеті;
- Положення про організацію самостійної роботи студентів в Полтавському державному медичному університеті;
- Положення про відпрацювання пропущених занять і незадовільних оцінок здобувачами вищої освіти Полтавського державного медичного університету та ін.

Опис навчальної дисципліни модуль 4. (анотація).

Військово-польова хірургія – галузь медицини, яка вивчає особливості надання невідкладної допомоги військовим та цивільним особам, які отримали різноманітні вогнепальні або інші ураження внаслідок бойових дій, особливості лікування поранених, їхню реабілітацію з метою найскорішого відновлення здоров'я. Дисципліна базується на фундаментальній підготовці лікаря загальної практики з хірургічних питань.

Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни (міждисциплінарні зв'язки).

Вивчення дисциплін базується на знаннях, які отримали здобувачі вищої освіти під час опанування такими фундаментальними теоретичними та клінічними дисциплінами, як: «Анатомія людини», «Гістологія, цитологія та ембріологія», «Фізіологія», «Патоморфологія», «Патофізіологія», «Фармакологія», «Пропедевтика внутрішньої медицини», «Клінічна

анатомія та оперативна хірургія», «Радіологія», «Внутрішня медицина, в тому числі клінічна фармакологія, клінічна імунологія та алергологія, професійні хвороби», «Ендокринологія», «Акушерство і гінекологія», «Травматологія та ортопедія», «Загальна хірургія», «Анестезіологія та інтенсивна терапія», «Урологія» та ін. Ці взаємодії формують уміння застосовувати знання в процесі професійної діяльності лікаря.

Мета та завдання навчальної дисципліни:

- **Метою вивчення навчальної дисципліни модуля 4 Військово-польова хірургія є:** вивчити ушкоджуючі фактори при різних видах поранень, види вогнепальної зброї, принципи сортування постраждалих в залежності від тяжкості травм в умовах військових дій та екстремальних ситуацій; знати місцеві і загальні патологічні прояви при різних бойових ушкодженнях; вміти визначати обсяг і зміст медичної допомоги при різних видах ушкоджень; знати особливості лікування поранених на різних етапах евакуації, принципи реабілітації та відновлення дієздатності.
- **Основними завданнями вивчення дисципліни модуля 4 Військово-польова хірургія є:** формування професійних навичок та вмінь щодо надання невідкладної хірургічної допомоги при вогнепальних, мінно-вибухових, радіаційних, хімічних, термічних та комбінованих ураженнях в умовах військових дій та екстремальних ситуацій, тимчасової зупинки зовнішніх кровотеч, проведення первинної хірургічної обробки ран, профілактики ускладнень ранової інфекції та принципи її лікування на різних етапах евакуації.

Компетентності та результати навчання згідно з освітньо-професійною програмою, формуванню яких сприяє дисципліна.

Компетентності згідно з освітньо-професійною програмою, формуванню яких сприяє дисципліна:

Інтегральна:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності в галузі охорони здоров'я за спеціальністю «Медицина», або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень і/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов та вимог.

Загальні:

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
3. Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.
4. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
5. Здатність приймати обґрунтовані рішення; працювати в команді; навички міжособистісної взаємодії.
6. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; здатність спілкуватися іноземною мовою. Здатність використовувати міжнародні греко-латинські терміни, скорочення і кліше у фаховому усному й писемному мовленні.
7. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
8. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.
9. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
10. Прагнення до збереження довкілля.

Спеціальні (фахові, предметні):

1. Навички опитування пацієнта.

2. Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів.
3. Здатність до встановлення попереднього та клінічного діагнозу захворювання.
4. Здатність до визначення необхідного режиму праці та відпочинку при лікуванні захворювань.
5. Здатність до визначення характеру харчування при лікуванні захворювань.
6. Здатність до визначення принципів та характеру лікування захворювань.
7. Здатність до діагностування невідкладних станів.
8. Здатність до визначення тактики надання екстреної медичної допомоги.
9. Навички надання екстреної медичної допомоги.
10. Здатність до проведення лікувально-евакуаційних заходів.
11. Навички виконання медичних маніпуляцій.
12. Здатність до проведення санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів.
13. Здатність до визначення тактики ведення осіб, що підлягають диспансерному нагляду.
14. Здатність до проведення експертизи працездатності.
15. Здатність до ведення медичної документації.
16. Здатність до проведення аналізу діяльності лікаря, підрозділу, закладу охорони здоров'я, проведення заходів щодо забезпечення якості медичної допомоги і підвищення ефективності використання медичних ресурсів.

Програмні результати навчання згідно з освітньо-професійною програмою, формуванню яких сприяє дисципліна:

1. Знати будову та функції окремих органів й систем і організму людини в цілому в нормі, при розвитку патологічних процесів, захворювань; вміти використовувати набуті знання в подальшому навчанні та у практичній діяльності лікаря.
2. Збирати дані про скарги пацієнта, анамнез життя (професійний анамнез зокрема) в умовах закладу охорони здоров'я та/або вдома у хворого, за стандартною схемою опитування.
3. Призначати й аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження (лабораторні, рентгенологічні, функціональні та/або інструментальні). Оцінювати інформацію з метою проведення диференційної діагностики захворювань (за списком 2), використовуючи знання про людину, її органи й системи, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень (за списком 4).
4. Встановлювати попередній і клінічний діагноз захворювання (за списком 2) на підставі провідних клінічних симптомів або синдромів (за списком 1) шляхом прийняття обґрунтованого рішення та логічного аналізу, використовуючи найбільш вірогідний або синдромний діагноз, дані лабораторного і інструментального обстеження хворого, висновки диференціальної діагностики, знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.
5. Визначати необхідний режим праці та відпочинку при лікуванні захворювання (за списком 2) в умовах закладу охорони здоров'я, вдома у хворого та на етапах медичної евакуації, у т.ч. в польових умовах, на підставі попереднього клінічного діагнозу, використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.
6. Призначати необхідне лікувальне харчування при лікуванні захворювання (за списком 2), в умовах закладу охорони здоров'я, вдома у хворого та на етапах медичної евакуації, у т.ч. в польових умовах на підставі попереднього клінічного діагнозу, використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.

7. Визначати характер лікування захворювання (консервативне, оперативне) та його принципи (за списком 2) в умовах закладу охорони здоров'я, вдома у хворого та на етапах медичної евакуації, у т.ч. в польових умовах на підставі попереднього клінічного діагнозу, використовуючи знання про людину, її органи й системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.
8. Проводити діагностику невідкладних станів та встановлювати діагноз (за списком 3) шляхом прийняття обґрунтованого рішення та оцінки стану людини за будь-яких обставин (вдома, на вулиці, в закладі охорони здоров'я), у т.ч. в умовах надзвичайної ситуації, у польових умовах, в умовах нестачі інформації й обмеженого часу, використовуючи стандартні методики фізикального обстеження та можливого анамнезу, знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.
9. Визначати тактику надання екстреної медичної допомоги, за будь-яких обставин, використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення, на підставі встановленого діагнозу (за списком 3) в умовах обмеженого часу за допомогою стандартних схем.
10. Надавати екстрену медичну допомогу за будь-яких обставин, використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення, на підставі діагнозу невідкладного стану (за списком 3) в умовах обмеженого часу згідно з визначеною тактикою, використовуючи стандартні схеми.
11. Організовувати та проводити лікувально-евакуаційні заходи серед населення та військовослужбовців в умовах надзвичайної ситуації, у т.ч. в польових умовах, під час розгорнутих етапів медичної евакуації, з урахуванням існуючої системи лікувально-евакуаційного забезпечення.
12. Виконувати медичні маніпуляції (за списком 5) в умовах закладу охорони здоров'я, вдома або на виробництві на підставі попереднього клінічного діагнозу та/або показників стану пацієнта, використовуючи знання про людину, її органи й системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення та використовуючи стандартні методики.
13. Визначати тактику ведення осіб, що підлягають диспансерному нагляду в закладі охорони здоров'я або вдома у хворого на підставі отриманих даних про стан здоров'я пацієнта, за допомогою стандартних схем, використовуючи знання про людину, її органи й системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення.
14. Проводити експертизу працездатності шляхом визначення наявності та ступеня обмежень життєдіяльності, виду, ступеня і тривалості непрацездатності з оформленням відповідних документів в умовах закладу охорони здоров'я на підставі даних про захворювання та його перебіг, особливості професійної діяльності людини.
15. Вести медичну документацію щодо пацієнта та контингенту населення на підставі нормативних документів, використовуючи стандартну технологію. Готувати звіти про особисту виробничу діяльність, використовуючи офіційні облікові документи за типовою формою.
16. Оцінювати вплив довкілля, соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції. Здійснювати аналіз захворюваності населення, виявляючи групи ризику, території ризику, час і фактори ризику в умовах закладу охорони здоров'я, використовуючи статистичні й лабораторні методи.
17. Проводити аналіз діяльності лікаря, підрозділу, закладу охорони здоров'я, виявляти дефекти діяльності та причин їх формування. Проводити заходи щодо забезпечення якості медичної допомоги і підвищення ефективності використання медичних ресурсів.

20. Дотримуватися вимог етики, біоетики та деонтології у своїй фаховій діяльності.
21. Забезпечувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної та осіб, про яких піклуються) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності.

*- Списки з відповідними номерами наявні в ОПП «Медицина».

Результати навчання для дисципліни:

По завершенню вивчення модуля 4 Військово-польова хірургія, здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- ушкоджуючі фактори різних видів вогнепальної зброї;
- особливості поранень від різних видів зброї;
- принципи сортування поранених на різних етапах медичної евакуації в умовах військових дій та екстремальних ситуацій;
- принципи та етапи первинної хірургічної обробки ран;
- місцеві та загальні патологічні ознаки вогнепальних, мінно-вибухових, радіаційних, хімічних, термічних та комбінованих уражень;
- класифікацію, клінічну картину кровотеч, наслідки гострої крововтрати;
- ускладнення ранової інфекції, їхню профілактику та принципи лікування в умовах військових дій і екстремальних ситуацій;
- класифікацію, клініку поранень та закритих ушкоджень органів грудної клітки;
- класифікацію, клініку поранень та закритих ушкоджень органів черевної порожнини та тазу;
- методи діагностики різноманітних поранень та ушкоджень;
- диференційну діагностику різних видів поранень та ушкоджень;
- алгоритм консервативного та хірургічного лікування поранених та постраждалих;
- принципи післяопераційного лікування поранених та постраждалих;
- прогноз життя та дієздатності військових та цивільних;
- заходи реабілітації постраждалих після різноманітних поранень;

вміти:

- надавати невідкладну медичну допомогу при вогнепальних, мінно-вибухових, радіаційних, хімічних, термічних та комбінованих ураженнях на етапах медичної евакуації;
- проводити первинну хірургічну обробку ран;
- надавати невідкладну медичну допомогу при пораненнях та ушкодженнях органів черевної порожнини та тазу в умовах військових дій та екстремальних ситуацій;
- надавати невідкладну медичну допомогу при пораненнях та ушкодженнях органів грудної клітки в умовах військових дій та екстремальних ситуацій;
- надавати невідкладну медичну допомогу при пораненнях та ушкодженнях органів черевної порожнини, органів тазу;
- надавати невідкладну медичну допомогу при пораненнях та ушкодженнях кінцівок та магістральних судин в умовах військових дій та екстремальних ситуацій;
- вміти надавати медичну допомогу, проводити первинну і вторинну профілактику інфекційних ускладнень бойових ушкоджень;
- оцінювати результати лабораторних та інструментальних досліджень при різних видах поранень;
- визначити тактику ведення постраждалих в залежності від видів поранень;
- проводити реабілітацію постраждалих після різноманітних поранень.

Тематичний план лекцій із зазначенням основних питань, що розглядаються на лекції.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	«Військово-польова хірургія».	
1.	Бойова хірургічна травма. Поняття та класифікація. Вогнепальні поранення в залежності від виду зброї. Кульові та осколкові поранення. Вибухова та мінно-вибухова травма, їхні типи. Поранення в умовах індивідуального бронезахисту. Балістична і патоморфологічна характеристика вогнепальних ран. Поняття про політравму та травматичну хворобу. Загальні принципи лікування бойової хірургічної травми. Принципи та етапи первинної та вторинної хірургічної обробки ран. Медичне сортування поранених. Надання медичної допомоги на етапах евакуації.	2
2.	Кровотеча. Крововтрата. Шок. Визначення поняття та класифікація шоку. Загальні патогенетичні механізми шоку. Загальні клінічні ознаки шоку. Ступені тяжкості. Загальні принципи інтенсивної терапії шоків станів. Геморагічний шок: особливості, класифікація, інтенсивна терапія в залежності від ступеня, принципи проведення трансфузії крові, стратегія гіпотензивної ресусcitaції. Методи тимчасової та кінцевої зупинки зовнішньої кровотечі. Надання медичної допомоги на етапах евакуації.	2
3.	Поранення та ушкодження живота й тазу. Загальна характеристика бойових травм живота та тазу. Класифікація. Клініка і діагностика ушкоджень органів черевної порожнини. Медичне сортування поранених. Надання медичної допомоги на етапах евакуації. Діагностичний лапароцентез та перитонеальний діаліз. Тактика «Damage control surgery». Загальні принципи хірургічного лікування при пораненнях і травмах органів черевної порожнини і тазу.	2
	Разом:	6

Тематичний план практичних занять із зазначенням основних питань, що розглядаються на практичному занятті.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Бойова хірургічна травма: вогнепальні поранення, мінно-вибухова травма. Медичне сортування. <i>Питання:</i> Поняття та класифікація. Вогнепальні поранення в залежності від виду зброї. Кульові та осколкові поранення. Вибухова та мінно-вибухова травма, їхні типи. Поранення в умовах індивідуального бронезахисту. Балістична і патоморфологічна характеристика вогнепальних ран. Поняття про політравму та травматичну хворобу. Загальні принципи лікування бойової хірургічної травми. Принципи та етапи первинної та вторинної хірургічної обробки ран. Медичне сортування поранених. Надання медичної допомоги на етапах евакуації.	4
2.	Ушкодження магістральних судин. Кровотеча та крововтрата. Шок. Медичне сортування. <i>Питання:</i> Визначення поняття та класифікація шоку. Загальні патогенетичні механізми шоку. Загальні клінічні ознаки шоку. Ступені тяжкості. Загальні принципи інтенсивної терапії шоків станів. Геморагічний шок: особливості, класифікація, інтенсивна терапія в залежності від ступеня, принципи проведення трансфузії крові, стратегія гіпотензивної ресусcitaції згідно зі стандартами НАТО (ТССС, 2014). Методи тимчасової та кінцевої зупинки зовнішньої кровотечі. Надання медичної допомоги на етапах евакуації.	4
3.	Поранення органів грудної клітки. Пневмоторакс. Гостра дихальна недостатність. <i>Питання:</i> Провідні синдроми травм грудної клітки. Пневмоторакс, визначення, класифікація. Клініка, діагностика різних видів пневмотораксу, невідкладна допомога. Особливості поранень при наявності бронежилета. Причини виникнення підшкірної та медіастинальної емфіземи. Клініка. Методи лікування. Показання до проведення термінової та відтермінованої торакотомії.	4
4.	Поранення органів грудної клітки. Гемоторакс. Ушкодження каркасної функції грудної клітки.	4

	<i>Питання:</i> Гемоторакс, класифікація, діагностика, невідкладна допомога. Ознаки внутрішньоплевральної кровотечі. Показання до торакотомії. Згорнутий гемоторакс. Клініка, діагностика, лікувальна тактика. Види новокаїнових блокад при закритій травмі грудної клітки. Переломи ребер, флотуючий перелом ребер. Клініка, діагностика, невідкладна допомога. Децелераційний синдром. Причини, тактика лікування. Показання до проведення термінової та відтермінованої торакотомії.	
5.	Краш-синдром. Травматичні ампутації. <i>Питання:</i> Визначення краш-синдрому. Поняття про синдром реперфузії. Поняття про позиційне стиснення. Клінічні прояви та періоди краш-синдрому. Перша допомога постраждалим з краш-синдромом, лікування на етапах медичної евакуації. Травматична ампутація. Класифікація. Невідкладна допомога. реплантацію кінцівок та їх сегментів. Оптимальні умови для реплантації кінцівок та їх сегментів. Правила зберігання ампутованих сегментів для реплантації.	2
6.	Поранення, закриті ушкодження органів черевної порожнини та тазу. Тактика «Damage control surgery». <i>Питання:</i> Загальна характеристика бойових травм живота та тазу. Класифікація. Клініка і діагностика ушкоджень органів черевної порожнини. Медичне сортування поранених. Надання медичної допомоги на етапах евакуації. Діагностичний лапароцентез та перитонеальний діаліз. Поняття і правила «Damage control surgery». Загальні принципи хірургічного лікування при пораненнях і травмах органів черевної порожнини і тазу.	4
7.	Термічні ушкодження. Опіки та відмороження. <i>Питання:</i> Опіки. Класифікація, методи визначення площі та глибини опікової поверхні. Індекс Франка. Опіковий шок. Невідкладні лікувальні заходи та їх послідовність при опіковому шоці. Первинна хірургічна обробка опікових поверхонь. Опікова хвороба: визначення поняття, періоди, патогенез, клініка, діагностика, лікування. Види і методи лікування опікових ран. Холодова травма. Загальне переохолодження. Стадії, клініка, діагностика, невідкладна допомога.	4
8.	Інфекційні ускладнення бойових ушкоджень. Сепсис. Правець. <i>Питання:</i> Етіологія, патогенез гнійної інфекції ран. Місцеві та загальні ознаки інфікування ран. Клініко-морфологічні форми гнійної ранової інфекції. Анаеробна інфекція. Клініка, діагностика, консервативне та хірургічне лікування на етапах медичної евакуації. Запобігання та лікування правця в діючій армії. Визначення понять та клінічні ознаки «SIRS», «сепсис», «септичний шок», «поліорганна недостатність» згідно зі стандартами «sepsis III», (2016 р.). Основні принципи лікування сепсису, септичного шоку та гнійної ранової інфекції.	4
9.	Комбіновані радіаційні і хімічні ураження. <i>Питання:</i> Поняття про комбіновані радіаційні ураження. Види, перебіг, лікування на етапах медичної евакуації. Хімічні опіки: особливості перебігу, консервативного та хірургічного лікування. Особливості первинної хірургічної обробки ран, забруднених радіаційними та отруйними речовинами; клінічний перебіг та їхнє загоєння.	4
10.	Підсумковий модульний контроль	4
Разом:		38

Самостійна робота

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	Підготовка до практичних занять – теоретична підготовка та опрацювання практичних навичок.	40
2.	Підготовка до підсумкового модульного контролю	6
Разом:		46

Індивідуальні завдання.

1. Опанування додаткової літератури з тем військово-польової хірургії.
2. Участь у науковій роботі кафедри.
3. Участь у роботі студентського наукового товариства.
4. Підготовка доповіді для участі в науковій студентській конференції.
5. Виготовлення стендів, постерів, навчальних відеофільмів, тощо.

**Перелік теоретичних питань для підготовки здобувачів вищої освіти
до підсумкового модульного контролю (ПМК).**

1. Сортування поранених на етапах медичної евакуації. Внутрішньопунктове та евакуаційно-транспортне сортування.
2. Поняття про бойову травму. Класифікація бойової травми. Особливості сучасної бойової травми.
3. Поняття про вогнепальну рану. Особливості вогнепальних ран. Патогенез вогнепальних поранень. Класифікація вогнепальних поранень.
4. Ранова балістика. Патоморфологія вогнепальних ран. Рановий канал та його девіації.
5. Морфологічні зміни стінок ранового каналу при вогнепальних пораненнях високо- та низькошвидкісних снарядів.
6. Особливості кульових поранень. Осколкові поранення. Поранення надшвидкісними снарядами.
7. Мінно-вибухова травма: визначення, типи ушкоджень. Невідкладна допомога.
8. Поранення в умовах індивідуального та колективного бронезахисту.
9. Поняття про політравму та травматичну хворобу.
10. Ізольована, множинна, поєднана, комбінована травма. Визначення політравми. Домінуюче та супутнє ушкодження.
11. Первинна хірургічна обробка ран. Вторинна хірургічна обробка ран. Основні етапи.
12. Первинний шов рани. Вторинний шов рани. Первинний відстрочений шов рани. Пізній вторинний шов рани.
13. Принципи первинної хірургічної обробки вогнепальних поранень кінцівок від високошвидкісних снарядів.
14. Принципи первинної хірургічної обробки крапкових вогнепальних поранень та поранень низькошвидкісними снарядами.
15. Кровотеча та крововтрата. Лікування кровотеч на етапах медичної евакуації згідно зі стандартами НАТО (ТССС, 2014).
16. Показання до переливання крові на етапах медичної евакуації згідно зі стандартами НАТО (ТССС, 2014).
17. Способи тимчасової зупинки кровотечі на етапах медичної евакуації.
18. Первинні реанімаційні заходи на полі бою згідно зі стандартами НАТО (ТССС, 2014).
19. Поняття про тимчасову та кінцеву зупинку кровотечі на етапах медичної евакуації.
20. Крововтрата і шок: визначення, спільні та відмінні риси.
21. Етіологічні градації шоку при травмі, невідкладна допомога.
22. Геморагічний та обструктивний типи шоку при травмі, невідкладна допомога.
23. Механізми компенсації гемодинаміки при крововтраті. Компенсований і декомпенсований шок.
24. Компенсований шок: стадії, клініка, діагностика, невідкладна допомога.
25. Декомпенсований шок: стадії, клініка, діагностика, невідкладна допомога.
26. Крововтрата, дефіцит об'єму циркулюючої крові, відновлення крововтрати на етапах медичної евакуації згідно зі стандартами НАТО (ТССС, 2014).
27. Зупинка кровотечі на етапах медичної евакуації згідно зі стандартами НАТО (ТССС, 2014).
28. Показання до трансфузії препаратів крові на госпітальному етапі. Рестрективна та ліберальна тактика.
29. Тактика лікування компенсованого геморагічного шоку.
30. Тактика лікування декомпенсованого геморагічного шоку.
31. Надання невідкладної допомоги на етапах медичної евакуації при ушкодженнях та пораненнях грудної клітки.
32. Провідні синдроми травм грудної клітки, що потребують невідкладної допомоги.
33. Переломи ребер, флотуючий перелом ребер. Клініка, діагностика, невідкладна допомога.

34. Пневмоторакс, визначення, класифікація. Клініка, діагностика різних видів пневмотораксу, невідкладна допомога.
35. Гемоторакс, класифікація, діагностика, невідкладна допомога.
36. Показання до проведення реанімаційної торакотомії при травмі грудної клітки.
37. Показання до проведення термінової та відтермінованої торакотомії.
38. Лікувальна тактика при травматичному обструктивному шоці.
39. Особливості поранень при наявності бронежилета, діагностика, тактика лікування.
40. Причини виникнення підшкірної та медіастинальної емфіземи. Клініка. Методи лікування.
41. Згорнутий гемоторакс. Клініка, діагностика, лікувальна тактика.
42. Ознаки внутрішньоплевральної кровотечі. Показання до торакотомії.
43. Види новокаїнових блокад при закритій травмі грудної клітки.
44. Невідкладна допомога при ушкодженнях та пораненнях живота на ЕМЕ.
45. Клінічні прояви ушкоджень органів черевної порожнини і провідні синдроми.
46. Діагностика ушкоджень органів черевної порожнини, FAST протокол. Принципи лікування ушкоджень органів черевної порожнини
47. Травми живота у критичних пацієнтів: тактика «Damage control surgery».
48. Медична допомога хворим з пельвіоабдомінальною травмою на етапах медичної евакуації.
49. Синдром тривалого здавлення. Клініка різних періодів СТЗ. Допомога на ЕМЕ.
50. Вибухові ампутації кінцівок: тактика, перша допомога.
51. Правила накладання джгута на кінцівки. Критерії ефективності накладання джгута. Показання для перенакладання джгута.
52. Визначення краш-синдрому. Поняття про синдром реперфузії. Поняття про позиційне стиснення.
53. Клінічні періоди краш-синдрому. Обстеження потерпілих з краш-синдромом.
54. Клінічні прояви краш-синдрому в залежності від ступеня ішемії кінцівки. Перша допомога постраждалим з краш-синдромом.
55. Поняття про травматичну ампутацію. Класифікація. Невідкладна допомога.
56. Поняття про реплантацію кінцівок та їх сегментів. Оптимальні умови для реплантації кінцівок та їх сегментів. Правила зберігання ампутованих сегментів для реплантації.
57. Особливості травматичної ампутації при міно-вибуховій травмі. ПХО кукси.
58. Опіки. Класифікація за глибиною ураження. Методи визначення площі опікової поверхні. Індекс Франка.
59. Методи лікування опікових ран. Закритий метод лікування. Хірургічне лікування опіків.
60. Опіковий шок. Невідкладні лікувальні заходи та їх послідовність при опіковому шоці.
61. Опікова хвороба, визначення поняття. Класифікація періодів опікової хвороби.
62. Опікова токсемія. Патогенез, клініка, діагностика, лікування.
63. Септикотоксемія. Патогенез, клініка, діагностика, лікування.
64. Холодова травма. Загальне переохолодження. Стадії, клініка, діагностика, невідкладна допомога.
65. Етіологія, патогенез гнійної інфекції ран. Місцеві та загальні ознаки інфікування ран.
66. Клініко-морфологічні форми гнійної ранової інфекції.
67. Основні принципи консервативного та хірургічного лікування гнійної ранової інфекції.
68. Анаеробна інфекція. Клініка, діагностика, лікування
69. Клінічні форми анаеробної інфекції. Диференційна діагностика.
70. Лікування анаеробної інфекції на етапах медичної евакуації.
71. Основні принципи консервативного та хірургічного лікування анаеробної інфекції.
72. Запобігання та лікування правця в діючій армії.
73. Дати визначення поняттям «SIRS», «сепсис», «септичний шок», «поліорганна недостатність» згідно зі стандартами «sepsis III», 2016.
74. Клінічні ознаки сепсису, септичного шоку згідно зі стандартами «sepsis III», 2016.

75. Основні принципи лікування сепсису та септичного шоку.
76. Поняття про комбіновані радіаційні ураження. Лікування комбінованих уражень на етапах медичної евакуації.
77. Хімічні опіки. Особливості перебігу.
78. Хімічні опіки. Особливості консервативного і оперативного лікування.
79. Комбіновані радіаційні ураження. Види, перебіг, лікування.

Перелік практичних навичок для підсумкового модульного контролю (ПМК)

1. Складання індивідуальної діагностичної програми обстеження поранених та постраждалих.
2. Інтерпретація результатів лабораторних та інструментальних методів досліджень.
3. Проведення диференційної діагностики різних видів поранень.
4. Невідкладна медична допомога при різних видах поранень на етапах медичної евакуації.
5. Проведення первинної хірургічної обробки ран.
6. Проведення первинної хірургічної обробки опіків та відморожень.
7. Проведення пункції та дренування плевральної порожнини при гемо- та пневмотораксі.
8. Декомпресія плевральної порожнини при напруженому пневмотораксі.
9. Проведення новокаїнової блокади при переломах ребер.
10. Фіксація грудної стінки при флютуючих переломах ребер.
11. Надання медичної допомоги при невідкладних станах.
12. Проведення лапароцентезу.
13. Тимчасова зупинка зовнішньої кровотечі, накладання джгута.
14. Визначення показань до оперативного втручання.
15. Проведення первинної та вторинної профілактики інфекційних ускладнень.
16. Накладання тиснучої та оклюзійної пов'язок, проведення перев'язок.

Методи навчання.

- пояснювально-ілюстративні (лекція, пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж, мультимедійні презентації, демонстрація відеофільмів та трансляцій з операційної);
- репродуктивні (засвоєння техніки виконання хірургічних маніпуляцій, тренінги, імітаційні завдання);
- проблемного викладу (тематичні дискусії, «перевернуте навчання»);
- частково-пошукові (круглий стіл, мозковий штурм, робота в студентській науковій групі).

Форми та методи оцінювання

Оцінювання поточного рівня знань проводиться у формі усного опитування, вирішення ситуаційних завдань, застосування письмового контролю, письмового або програмного комп'ютерного тестування на практичних заняттях, оцінки виступів здобувачів вищої освіти при обговоренні питань на практичних заняттях, дискусії, тощо. Оцінювання підсумкового рівня знань — підсумковий модульний контроль.

Система поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль здійснюється науково-педагогічним працівником систематично, під час проведення практичних занять, виконання конкретного виду робіт, передбаченого робочою навчальною програмою з навчальної дисципліни «Військово-польова хірургія».

З початком викладання навчальної дисципліни вимоги до поточного контролю доводяться до відома здобувачів вищої освіти.

Науково-педагогічний працівник обов'язково оцінює успішність кожного здобувача освіти на кожному занятті за чотирибальною (традиційною) шкалою з урахуванням стандартизованих, узагальнених критеріїв оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

Таблиця 1

Стандартизовані узагальнені критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти в ПДМУ

За 4-бальною шкалою	Оцінка в ЕКТС	Критерії оцінювання
5 (відмінно)	A	Здобувач освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги науково-педагогічного працівника знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили, володіє не менш ніж 90% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
4 (добре)	B	Здобувач освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартизованих ситуаціях, самостійно виправляє помилки, кількість яких незначна, володіє не менш ніж 85% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
	C	Здобувач освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом науково-педагогічного працівника, в цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок, володіє не менш ніж 75% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
3 (задовільно)	D	Здобувач освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень з допомогою науково-педагогічного працівника може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих, володіє не менш ніж 65% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
	E	Здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні. володіє не менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
2 (незадовільно)	FX	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину матеріалу, володіє менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
	F	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, володіє менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.

Після вивчення всіх тем навчальної дисципліни проводиться конвертація сумарної оцінки поточної успішності за традиційною 4 бальною шкалою у багатобальну (максимум 120 балів) за таблицею 2.

Таблиця 2

Уніфікована таблиця відповідності балів за поточну успішність, балам за ПМК, екзамен, та традиційній чотирьохбальній оцінці.

Середній бал за поточну успішність (А)	Бали за поточну успішність з модуля (А * 24)	Бали за ПМК з модуля (А*16)	Бали за модуль та/або екзамен (А*24 + А*16)	Категорія ЄКТС	За 4-бальною шкалою	
2	48	32	80	F FX	2 незадовільно	
2,1	50	34	84			
2,15	52	34	86			
2,2	53	35	88			
2,25	54	36	90			
2,3	55	37	92			
2,35	56	38	94			
2,4	58	38	96			
2,45	59	39	98			
2,5	60	40	100			
2,55	61	41	102			
2,6	62	42	104			
2,65	64	42	106			
2,7	65	43	108			
2,75	66	44	110			
2,8	67	45	112			
2,85	68	46	114			
2,9	70	46	116			
2,95	71	47	118			
3	72	50	122	E	3 задовільно	
3,05	73	50	123			
3,1	74	50	124			
3,15	76	50	126			
3,2	77	51	128			
3,25	78	52	130	D		3 задовільно
3,3	79	53	132			
3,35	80	54	134			
3,4	82	54	136			
3,45	83	55	138			
3,5	84	56	140	C	4 добре	
3,55	85	57	142			
3,6	86	58	144			
3,65	88	58	146			
3,7	89	59	148			
3,75	90	60	150			
3,8	91	61	152			

3,85	92	62	154		
3,9	94	62	156		
3,95	95	63	158		
4	96	64	160		
4,05	97	65	162	В	
4,1	98	66	164		
4,15	100	66	166		
4,2	101	67	168		
4,25	102	68	170		
4,3	103	69	172		
4,35	104	70	174		
4,4	106	70	176		
4,45	107	71	178		
4,5	108	72	180		
4,55	109	73	182		
4,6	110	74	184		
4,65	112	74	186		
4,7	113	75	188		
4,75	114	76	190		
4,8	115	77	192		
4,85	116	78	194	А	5 відмінно
4,9	118	78	196		
4,95	119	79	198		
5	120	80	200		

Форма підсумкового контролю успішності навчання.

Формою підсумкового контролю успішності навчання здобувачів вищої освіти є підсумковий модульний контроль (ПМК), який проводиться на останньому занятті циклу у вигляді письмового екзамену за білетами.

До складання ПМК допускаються здобувачі вищої освіти, які:

- були присутні на всіх практичних заняттях та лекціях чи відпрацювали пропущені заняття у встановленому порядку;
- мають поточну успішність, не нижче за величину мінімальної конвертованої суми балів поточної успішності - 72 бали;
- мають в індивідуальному навчальному плані (заліковій книжці) відмітку про допуск до складання іспитів.

Білет містить два теоретичних питання. За кожну відповідь максимальна оцінка 40 балів. Максимальна оцінка за білет 80 балів. Мінімальна кількість балів для складання ПМК – 50 балів. Перескладання ПМК дозволяється не більше двох разів.

Здобувачі вищої освіти які під час вивчення модуля, з якого проводиться підсумковий контроль, мали середній бал поточної успішності від 4,50 до 5,0 звільняються від складання ПМК і автоматично (за згодою) отримують підсумкову оцінку відповідно (до таблиці 2), при цьому присутність здобувача освіти на ПМК є обов'язковою.

Методичне забезпечення.

- методичні розробки лекцій;
- методичні рекомендації для науково-педагогічних працівників до проведення практичних занять;
- методичні вказівки для самостійної роботи здобувачів вищої освіти під час підготовки до практичних занять й на заняттях;
- методичні вказівки для самостійної роботи здобувачів вищої освіти при вивченні тем, винесених на самостійне опрацювання;
- набір тестів та ситуаційних задач до тем практичних занять;
- набори тестів та ситуаційних задач з банку ліцензійних іспитів та їхніх аналогів до кожного заняття.
- підручники, посібники з хірургії, навчальні відеофільми.

Рекомендована література.

1. Базова.

1. Воєнно-польова хірургія [Текст]: [практ. і навч. посіб.] / [Я. Л. Заруцький, В. Я. Білий, В. М. Денисенко та ін.]; за ред. Я. Л. Заруцького, В. Я. Білого; М-во оборони України, М-во охорони здоров'я України. - Київ: Фенікс, 2018. - 544, с.: іл.

2. Допоміжна.

1. Загальна хірургія : базовий підручник [для студентів вищих навч. закладів – мед. ун-тів, ін-тів й акад.] / за ред. С. Д. Хіміча, М. Д. Желіби ; С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба, І. Д. Герич [та ін.]. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Київ : Медицина, 2018. – 607 с.
2. Загальна хірургія : [підручник для студентів вищих навч. закладів МОЗ України] / за ред. Я. С. Березницького, М. П. Захараша, В. Г. Мішалова [та ін.]. – Вінниця : Нова Книга, 2018. – 342 с.

Інформаційні ресурси.

<https://studfile.net/preview/4381295/page:30/>

<https://apromed.info/xirurgiya/travmotologija-ortopedija/travma/ognestrelnye-raneniya/obzor-lechenija-ognestrelnyh-ranenij-mjagkih-tkanej.html>

<https://apromed.info/xirurgiya/travmotologija-ortopedija/travma/travmy-grudi.html>

<https://helpiks.org/8-79311.html>

<https://studfile.net/preview/4381295/page:30/>

Розробники:

Володимир ШЕЙКО, завідувач кафедри хірургії № 2, д.мед.н., професор,
Олександр КРИЖАНОВСЬКИЙ, доцент кафедри хірургії № 2, к.мед.н., доцент,
Сергій ДОЛЖКОВИЙ, доцент кафедри хірургії № 2, к.мед.н.